

Zabezpečovacie zmenky

Dušan Holub¹

Security Notes

Abstract

Most of the bills, which may be encountered in practice, are meant to ensure a certain debt. A security feature of the bill is compared to its other functions that are credit and payment function, the most widely used function. Most financial institutions now ensure their own receivables through promissory notes, while they use their own notes and for-foreign ones with bills of exchange liability (downstream) or without. The essence of security features of the note is that the lender has in case of failure to meet contractual obligations by the debtor in the hands of source Indemnification - similarly as in the case of general security institutes. The causal liability determined promissory note, a significant improvement of this form of security is provided with its own bills of exchange liability. If necessary assurance undertaking where it is expected that one of the parties in the future may be a vague and not otherwise specified asset can be used blank promissory note.

Key words

Promissory note, security note, bills of promissory note, promissory note agreement, commitment, security, security device

JEL Classification: K39

Úvod

Právny poriadok SR pozná viacero zabezpečovacích prostriedkov, ktorých účelom je posilnenie postavenia veriteľa pre prípad neplnenia najmä peňažných záväzkov zo strany dlžníka. Jedným z druhov zabezpečovacích inštitútov sú aj zmenky. Podmienenie naplnenia predmetu kauzálneho vzťahu vystavením, resp. akceptovaním zmenky je účinným nástrojom, ako dosiahnuť zabezpečenie záväzkov (resp. budúcich pohľadávok) z hlavného záväzkového vzťahu. Podstatou zabezpečovacej funkcie zmenky je to, že veriteľ má pre prípad neplnenia zmluvných povinností zo strany dlžníka v rukách zdroj náhradného plnenia – podobne, ako je to v prípade všeobecných zabezpečovacích inštitútov. Zabezpečovacie zmenky sa teda vydávajú preto, aby zabezpečili, že plnenie bude skutočne poskytnuté. To znamená, že pokiaľ vo vzťahu účastníkov nedôjde k nejakej poruche a takto zabezpečený dlh bude riadne uhradený, odpadne dôvod, aby sa platilo podľa zmenky. Hlavným motívom vedúcim k vystaveniu zabezpečovacej zmenky nie je jej predloženie k plateniu pri splatnosti, ale jej použitie ako náhradného riešenia pri nezaplatení pohľadávky z kauzálneho vzťahu. Zmenka však na rozdiel od iných občianskoprávných alebo obchodnoprávných zabezpečovacích inštitútov nemá vo vzťahu k hlavnému, t. j. kauzálnemu záväzku akcesorickú ani subsidiárnu povahu.

¹ JUDr. Dušan Holub, PhD.; Ekonomická univerzita v Bratislave, Obchodná fakulta, Katedra obchodného práva, Dolnozemskaá cesta 1, 852 35 Bratislava; E-mail: holub@euba.sk

1 Metodika práce

Predkladaný článok je z hľadiska použitých metód spoločenskovedným, teoretickým príspevkom, preto pri jeho spracovaní boli použité všeobecné vedecké metódy, najmä analýza a syntéza na všetkých stupňoch riešenia, ďalej metóda indukcie a dedukcie, metóda abstrakcie, metóda porovnávania a metóda zovšeobecňovania. Pri zovšeobecnení konkrétnych problémov boli použité aj filozofické metódy poznania. Metóda vedeckej abstrakcie bola použitá na elimináciu nepodstatného a náhodného od podstatného a zákonitého. Cieľom článku je analyzovať zabezpečovaciu funkciu zmenky najmä z hľadiska jej praktického použitia.

2 Výsledky a diskusia

2.1 Podstata zabezpečovacej funkcie zmenky

Väčšina zmeniek, s ktorými sa možno v praxi stretnúť, slúži na zabezpečenie určitej pohľadávky (Chalupa, 2008, s. 71). Zabezpečovacia funkcia zmenky je v porovnaní s jej ostatnými funkciami, ktorými sú úverová a platobná funkcia, najviac využívanou funkciou. Väčšina bánk, lízingových spoločností, ako aj iných finančných inštitúcií zabezpečuje vlastné pohľadávky prostredníctvom zmeniek, pričom sa využívajú zmenky vlastné ako aj cudzie, s avalom či bez avalu. Najmä zmenka vlastná v jej blanko podobe, je jedným z najčastejšie používaných spôsobov zabezpečenia. V tejto súvislosti sa zvykne používať pojem zabezpečovacie zmenky.² Označenie zmenky ako zabezpečovacej deklaruje skutočnosť, že zmenka, vo vzťahu k právam a povinnostiam prameňiacim z kauzálneho (nezmenkového) vzťahu je určená na zabezpečenie týchto práv a povinností. Nejde teda o označenie zvláštneho druhu zmenky, ale o označenie funkčného vzťahu danej zmenky k iným právam a povinnostiam (Kovařík, 2002, s. 3). Napriek tomu, že funkciou zabezpečovacej zmenky je zabezpečenie hlavného záväzku, vo vzťahu k nemu zmenka vystupuje celkom nezávisle a samostatne. Zmenka, ktorá možno v budúcnosti bude plniť zabezpečovaciu funkciu k určitému inému nezmenkovému záväzku, môže existovať skôr, bez akejkoľvek väzby k inému právnemu vzťahu. Z povahy zmenky totiž vyplýva, že zmenka je abstraktný cenný papier, pretože v texte zmenkovej listiny sa neuvádza hospodársky dôvod jej vystavenia. Pri uplatňovaní zmenkových pohľadávok nemusí veriteľ v spore preukazovať dôvod vystavenia zmenky. Zákon neviaže vznik zmenkovo právnych záväzkov na žiadne iné okolnosti okrem formálnych náležitostí, ktoré predpisuje. Zmenka je tiež cenným papierom nesporným, čo znamená, že vlastník zmenky nemusí pri predložení zmenky na platenie preukazovať nič iné okrem toho, že je majiteľom zmenky. Nemusí preukazovať, že povinný zo zmenky je skutočným dlžníkom veriteľa, pretože zmenka samotná (pokiaľ je platná) je dostatočným dôvodom pre vznik nároku na čiastku uvedenú na zmenke, s tým že zákon pripúšťa určité námietky voči zmenkovým nárokom, ktoré sú obmedzené z osobného, časového a vecného hľadiska. Najväčší prínos, ktorý veriteľovi prináša za-

² Zákon č. 191/1950 Zb., zmenkový a šekový, pozná dva základné druhy zmeniek, zmenku cudziu a zmenku vlastnú. Iné druhy zmeniek zákon nepozná. Všetky ostatné druhy zmeniek, pre ktoré sa používajú zvláštne názvy, termíny, ktoré nevyplývajú zo zákona, ale z používania v praxi, sú jedným z dvoch druhov zmeniek, teda zmenkou cudzou alebo zmenkou vlastnou.

bezpečovacia zmenka, je v procesných pravidlách dokazovania v zmenkovom konaní. Zmenka totiž prenáša dôkazné bremeno z navrhovateľa na odporcu. Je na dlžníkovi aby sa dovoľával prípadných nedostatkov. Pokiaľ námietky nevzniesie musí zmenku zaplatiť. Platí, že ten, kto má zmenku v rukách, má v zásade nespornú pohľadávku. To, že navrhovateľ takúto pohľadávku nemá, musí vyvrátiť odporca, ktorý v tomto smere nesie dôkazné bremeno. V prípade uplatňovania nárokov z kauzálneho vzťahu navrhovateľ takúto výhodu prenesenia dôkazného bremena na odporcu nemá.

2.2 Zmenková dohoda, resp. dohoda o zabezpečení zmenkou

Priamym dôvodom existencie zmenkovo-právnych záväzkov vyplývajúcich z vystavenia zmenky, jej akceptácie alebo avalovania a pod. je dohoda medzi osobou, ktorá vykonáva tieto úkony, napr. vystaviteľom zmenky, a osobou, v ktorej záujme sa tak deje. Keďže zmenka sama osebe predstavuje abstraktný a nesporný záväzok, nepotrebuje k svojej existencii žiadne ďalšie platné záväzky. V praxi však nie je bežné, aby zmenky existovali úplne bez akejkoľvek inej kauzálnej príčiny. K vystaveniu väčšiny zmienek vedie nejaká príčina (iný záväzkový vzťah). Najmä zabezpečovacia zmenka vzniká v dôsledku požiadavky jednej zo zmluvných strán na vystavenie zmenky ako nástroja zabezpečenia prípadných pohľadávok z kauzálneho vzťahu. Takúto požiadavku možno chápať ako návrh na uzatvorenie zmluvy. Pokiaľ s týmto návrhom druhá strana súhlasí a zmenku vystaví (resp. zmenku prijme, akceptuje), pôjde o prijatie tohto návrhu a teda k uzatvoreniu zmluvy – dohody o zabezpečení zmenkou. Dohoda o zabezpečení pohľadávky zmenkou určuje najmä, aká povinnosť je týmto spôsobom zabezpečená. Pokiaľ je táto povinnosť splnená, nemal by podľa zmluvy veriteľ mať právo zmenku použiť. Tiež by nemal bez dohody s dlžníkom mať podľa zmluvy právo použiť zmenku na zabezpečenie inej povinnosti, než ako bolo dohodnuté, aj keď by mal dlžník voči nemu iné splatné dlhy. Takáto zmluva nie je ako samostatný zmluvný typ upravená ani v Občianskom, ani v Obchodnom zákonníku, a preto sa jedná o nepomenovanú, inomínatnú zmluvu. Pokiaľ sa jedná o to, či je takáto zmluva občiansko-právnu alebo obchodnoprávnou, potom v prípade zabezpečovacej zmenky možno s poukazom na ustanovenie § 261 ods. 7 Obchodného zákonníka konštatovať, že sa jedná o obchodnoprávnú zmluvu.

Zmenková zmluva, alebo dohoda o zabezpečení zmenkou, ako inomínatný zmluvný typ, nemá žiadne obligatórne požiadavky týkajúce sa formy danej zmluvy. Vo väčšine prípadov sa dohoda o zabezpečení zmenkou uzatvára len neformálnou ústnou dohodou. V praxi bánk, leasingových spoločností a iných finančných inštitúcií sa častejšie možno stretnúť so zakomponovaním dohody o zabezpečení zmenkou priamo do textu hlavného zmluvného vzťahu.

2.3 Zabezpečenie vlastnou zmenkou s avalom

Zmluvné strany často podmieňujú poskytnutie peňažného plnenia vystavením vlastnej zmenky (prípadne blankozmenky) dlžníkom na rad veriteľa z kauzálneho vzťahu. Vlastná zmenka je bezpodmienečným sľubom vystaviteľa zmenky zaplatiť určitú peňažnú sumu veriteľovi (remitentovi). Vo svojej minimálnej podobe má vlastná zmenka dvoch účastníkov: vystaviteľa zmenky a veriteľa (remidenta). Vystaviteľ zmen-

ky je priamym dlžníkom zo zmenky, ktorý sa zaväzuje, že pri splatnosti zmenku preplatí. Cudzia zmenka je bezpodmienečným príkazom vystaviteľa zmenky zmenečníkovi zaplatiť určitú peňažnú sumu. Cudzia zmenka nie je priamym záväzkom vystaviteľa, ale je príkazom tretej osobe – zmenečníkovi, aby zaplatila pri splatnosti majiteľovi zmenky. Vystaviteľ nie je v tomto prípade priamym, ale nepriamym dlžníkom, lebo podľa čl. I. § 9 zákona č.191/1950 Zb., zmenkový a šekový (ďalej len ZZŠ) zodpovedá za prijatie a zaplatenie zmenky.

Pokiaľ má byť na zabezpečenie kauzálneho záväzku určená vlastná zmenka, významným vylepšením takejto formy zabezpečenia môže byť opatrenie vlastnej zmenky avalom.³ Zmenkové ručenie, t. j. aval, predstavuje zabezpečovací vzťah inkorporovaný do samotnej listiny zmenky, na základe ktorého zmenkovému ručiteľovi (t. j. avalistovi) vzniká popri inej zmenkovo zviazanej osobe bezpodmienečný záväzok plniť zo zmenky. Zmenkové ručenie sa vždy týka platenia zmenky, nemôže sa týkať neprijatia zmenky. Podľa čl. I. § 32 ods.1 ZZŠ, je zmenkový ručiteľ zviazaný ako ten, za koho sa zaručil. Uvedená zhoda sa týka spôsobu, rozsahu, predpokladov pre uplatnenie a trvanie obidvoch záväzkov. Zmenkovým ručením sa zabezpečuje zaplatenie celej zmenkovej sumy, zákon však nevylučuje obmedzenie ručenia do určitej výšky, takže podobne ako zmenečník pri akceptácii, môže aj aval limitovať svoj záväzok do určitej časti zmenkovej sumy.

Zmenkové ručenie sa zásadne odlišuje od všeobecnej úpravy ručenia v Občianskom a Obchodnom zákonníku, ktorú na zmenkové ručenie nie je možné podporne použiť. Zmenkové ručenie sa predovšetkým odlišuje výrazným oslabením akcesority a úplnou absenciou subsidiarity. Záväzok zmenkového ručiteľa nie je podporný (subsidiárny) vzhľadom k záväzku avaláta. Na rozdiel od ručenia podľa občianskoprávnej alebo obchodnoprávnej úpravy, sa záväzok zmenkového ručiteľa neobmedzuje len na zabezpečenie záväzku osoby, za ktorú sa zmenkové ručenie preberá (avalát), pretože zmenkové ručenie je celkovou garanciou za zaplatenie zmenky. Akcesorita záväzku zmenkového ručiteľa, jeho spojenie s existenciou a platnosťou záväzku avaláta je v zmysle ustanovenia čl. I. § 32 ods. 2 ZZŠ oslabená, je len formálna, pretože je platný aj vtedy, ak záväzok, za ktorý sa zaručil, je neplatný z iného dôvodu než pre vadu formy. Pokiaľ je teda záväzok avaláta neplatný pre vadu formy, nevzniká ani záväzok avalovi. Aval môže teda namietat' len formálne vady prehlásenia avaláta. Vady, ktoré zakladajú materiálnu neplatnosť záväzku avaláta, nemôže namietat', napr. nemôže namietat' skutočnosť, že osoba avaláta je vymyslená. Iné ako formálne vady pri podpise avaláta, nemajú na vznik záväzku avala vplyv. Táto formálna akcesorita záväzku avala znamená, že pokiaľ zmenka obsahuje podpis avaláta, aj keby bol vymyslený, nedotýka sa to postavenia avala. ZZŠ v tejto súvislosti opakuje zásadu samostatnosti jednotlivých zmenkových vyhlásení podľa ktorej ak sú na zmenke podpisy osôb, ktoré nemôžu zmenkovo zaväzovať, podpisy nepravé, podpisy vymyslených osôb alebo podpisy, ktoré z nejakého dôvodu nezaväzujú osoby, ktoré sa na zmenku podpísali, alebo v mene ktorých bola zmenka podpísaná, nemá to vplyv na platnosť záväzkov ostatných osôb na nej podpísaných (čl. I. § 7 ZZŠ).⁴ Uvedené pravidlo sa obvykle používa v

³ Pôvod označenia „aval“ sa odvodzuje od talianskeho „firmare a valle“, pretože ručiteľ sa podpisoval na dolnom okraji zmenky, od francúzskeho „a valoir“, pretože do značnej miery skutočne „posilňuje“ zmenkové záväzky, alebo od arabského „hawala“, ktoré v arabskom právnom prostredí označuje osobné ručenie (Kotásek, 2012, s. 174).

⁴ Na to, aby bola listina platnou zmenkou stačí, aby obsahovala náležitosti stanovené v ZZŠ. Obsah vlastnej zmenky je stanovený v čl. I. § 75 ZZŠ s prihliadnutím na čl. I. § 76 ZZŠ, ktorý opäť určuje, ktoré náležitos-

súvislosti so záverom o námietskovom postavením zmenkového ručiteľa. Aval môže uplatniť len tie námietky, ktoré sa zakladajú na jeho vzťahu k majiteľovi zmenky, nie tie námietky, ktoré sa zakladajú na vzťahu avaláta k majiteľovi zmenky (veriteľovi). V zmluve s veriteľom, by si mohol aval dohodnúť že je oprávnený uplatniť námietky, ktoré prislúchajú iba avalátovi. Avalom môže byť tretia osoba, ktorá ešte nie je zmenkovo zaviazaná. Avalom podľa čl. I. § 30 ods. 2 ZZŠ, môže byť aj osoba, ktorá sa už na zmenku podpísala (napr. aval za priameho dlžníka poskytnutý doterajším postihovým dlžníkom), alebo je na zmenke uvedený (napr. domiciliát alebo zmenečník, ktorý neakceptoval zmenku). Aval môže prevziať zmenkové ručenie za viac osôb a naopak viac osôb môže avalovať za jedného dlžníka. Zmenkové ručenie nie je možné prevziať za niekoho, kto nemá postavenie dlžníka zo zmenky.

Predpokladom vzniku dlhu avala je formálne platná zmenka. Formálne bezchybné ručiteľské vyhlásenie na neplatnej zmenke nemôže vyvolávať žiadne dôsledky. Čo sa týka umiestnenia ručiteľského vyhlásenia, čl. I. § 31 ods. 1 ZZŠ stanovuje, že sa píše na zmenku, na jej líc alebo rub, spravidla na líc, alebo na privesok alebo na opis, nie na zvláštnu listinu. Aval nemusí svoje vyhlásenie datovať. Je možné avalovať blankozmenku ako aj zmenku po splatnosti. Podľa obsahu rozlišujeme úplné, skrátené a minimálne ručiteľské vyhlásenie. Úplné ručiteľské vyhlásenie pozostáva z ručiteľskej doložky, údajov o osobe za ktorú sa preberá ručenie (avalát) a podpisu avala. ZZŠ v ustanovení čl. I., § 31 ods. 2 uvádza že ručenie sa vyjadruje slovami „ako ručiteľ“ alebo inou doložkou rovnakého významu. V praxi sa často používa doložka „per aval“, „ako avalista“. Skrátené ručiteľské vyhlásenie neobsahuje údaj o avalátovi, napr. „ako aval plus podpis“. Minimálne ručiteľské vyhlásenie alebo holý aval pozostáva len z podpisu avala na líci zmenky.⁵ Pri skrátenej a minimálnej forme ručiteľského vyhlásenia chýba údaj o avalátovi. Pokiaľ tento údaj chýba, tak v zmysle ustanovenia čl. I. § 31 ods. 4 ZZŠ platí právna domnienka, podľa ktorej ak nie je v ručiteľskom vyhlásení uvedená osoba avaláta, platí, že sa ručenie preberá za vystaviteľa.⁶ Aval pri cudzej zmenke je tak v postavení nepriameho dlžníka, pri vlastnej zmenke je v postavení priameho dlžníka. To znamená, že neuvedenie osoby avaláta spôsobuje rozdielne účinky podľa toho, či sa jedná o cudziu alebo vlastnú zmenku. V prípade, že aval neuviedol avaláta, malo by platiť, že v prípade cudzej akceptovanej zmenky je ním akceptant a v prípade vlastnej zmenky jej vystaviteľ.⁷ Holý aval môže byť v praxi predmetom sporov, pretože len podpis na líci zmenky môže svedčiť o tom, že podpisujúci si nebol vedomý právnych následkov svojho podpisu, preto z hľadiska právnej istoty by mal aval uviesť, že podpisuje ako zmenkový ručiteľ a za koho preberá zmenkové ručenie. Na druhej strane v zmysle ustanovenia čl. I. § 7 ZZŠ bez ohľadu na dôvod podpisu platí, že ide o podpis avala.

ti môžu na zmenke chýbať úplne, resp. ktoré môžu byť nahradené inými údajmi. Iné podmienky ZZŠ pre platnosť zmenky nepredpisuje. ZZŠ nevyžaduje, aby bol obsah zmenky pravdivý alebo aby účastníkov zaväzoval.

⁵ Podľa čl. I. § 31 ods. 3 ZZŠ o holom podpise ručiteľa na líci zmenky platí, že zakladá zmenkové ručenie, ak nejde o podpis zmenečníka alebo vystaviteľa (holý podpis zmenečníka na líci zmenky je prijatím zmenky podľa čl. I. § ods. 1 ZZŠ).

⁶ Pri cudzej zmenke je avalista v postavení nepriameho dlžníka, zatiaľ čo pri zmenke vlastnej má postavenie priameho dlžníka. Pokiaľ aval neuviedol avaláta, malo by platiť, že pri akceptovanej cudzej zmenke je to akceptant a pri vlastnej zmenke je to jej vystaviteľ.

⁷ Rakúska a nemecká judikatúra určuje osobu avaláta podľa toho, kde na zmenkovej listine je uvedený podpis avala. Rozhodujúce je umiestnenie podpisu avala, sklon písma, vzdialenosť podpisu avala a valáta a pod. Nevyžaduje sa výslovný údaj o tom za koho preberá aval zmenečné ručenie (Kapfer, 1969, s. 142; Baumbach & Hefermehl, 1997, s. 303).

Aval má byť v zmysle ustanovenia čl. I. § 45 ods.2 ZZŠ informovaný majiteľom zmenky o odopretí prijatia alebo odopretí zaplatenia zmenky. Pokiaľ aval zmenku zaplatí, nadobúda podľa čl. I § 32 ods.3 ZZŠ práva zo zmenky proti tomu, za koho sa zaručil a proti všetkým, ktorí sú tejto osobe zmenkovo zaviazaní. Po zaplatení zmenky má aval právo na vydanie zmenkovej listiny, na základe ktorej môže uplatňovať svoje regresné nároky. Pokiaľ platil čiastočne do určitej čiastky, mal by získať opis zmenky a potvrdenie o zaplatení, aby mohol viesť svoj vlastný čiastočný postih. Aval nenadobúda práva toho, za koho sa zaručil, ale stáva sa originálnym majiteľom zmenky. Pokiaľ aval zaplatil zmenku, môže v zmysle ustanovenia čl. I. § 49 ZZŠ vymáhať od svojich predchodcov: celú sumu, ktorú zaplatil, šesťpercentné úroky z tejto sumy odo dňa, keď zaplatil, svoje trovy a odmenu.

Z hľadiska eliminácie možných chýb a nedostatkov zmenky predstavuje vlastná zmenka s avalom väčšiu istotu ako avalovaná cudzia zmenka. V porovnaní s cudzou zmenkou je vlastná zmenka jednoduchšia, či už kvôli menšiemu počtu účastníkov alebo absencie prípadných problémov súvisiacich s akceptáciou.

2.4 Zabezpečenie blankozmenkou

Blankozmenka je listina, ktorá je určená za zmenku a je úmyselne vydaná jej vystaviteľom v nekompletnom stave s tým, že jej nadobúdateľ na doplnenie zatiaľ nevyplnených náležitostí uzatvára dohodu o zmenkovom vyplňovacom práve. Z ustanovenia čl. I. § 10 ZZŠ možno stanoviť charakteristické znaky blankozmenky. Blankozmenka je podpísaná listina. Môže byť podpísaná vystaviteľom alebo akceptantom, priamym alebo nepriamym dlžníkom. Ďalšou podmienkou existencie blankozmenky je určenie listiny za zmenku. Blankozmenka nie je akákoľvek nevyplnená listina. Z jej textu musí byť zjavné, že je základom textu budúcej hotovej zmenky. Blankozmenka je vedome neúplná listina. Neúplnosť listiny je spôsobená úmyselne, je zámerom účastníkov. Nestačí neúplnosť spôsobená omylom alebo neznalosťou účastníkov. Neúplnosti obsahu blankozmenky si musí byť plne vedomý tak zmenkový blankovystaviteľ ako aj zmenkový veriteľ, a to už v okamihu emisie blankozmenky, lebo len vtedy možno hovoriť o zámernej neúplnosti blankozmenky. Blankozmenka teda nie je ešte skutočnou zmenkou, ale len jej zárodokom, resp. vývojovou etapou konečnej listiny – zmenky (Kovařík, 1999, s. 50). Blankozmenka sa teda až po jej riadnom a správnom vyplnení zmení na úplnú zmenku, a teda až týmto okamihom sa stáva uplatniteľným zabezpečovacím nástrojom. Je na dohode zmluvných strán, čo budú brať ako blankozmenkou zabezpečovanú pohľadávku. Za situácie, keď zmluvné strany nevedia všetky údaje (najmä údaje o konečnej výške budúcej pohľadávky) potrebné na vystavenie úplnej zmenky, môže byť blankozmenka prostriedkom na zabezpečenia záväzkov do obdobia, keď bude účastníkom známe všetko potrebné k vystaveniu úplnej zmenky (Kovařík, 2002, s. 75). Účelom vystavenia blankozmenky je dosiahnuť nesporný záväzkový vzťah, plniaci napr. zabezpečovaciu funkciu. Nespornosť záväzku, ktorým blankozmenka je, spočíva v tom, že veriteľ nemusí pri jej predložení preukazovať tak existenciu dlhu ako ani žiadnych iných dôvodov a skutočností. Stačí preukázať, že je majiteľom platnej blankozmenky, ktorá sa jej doplnením zmenila na platnú zmenku a táto platná zmenka je plne postačujúcim titulom na zaplatenie zmenkovej sumy v nej uvedenému zmenkovému veriteľovi. ZZŠ v súvislosti s neúplnosťou listiny blankozmenky nič neuvádza. Nemusí ísť o podstatnú náležitosť zmenky. V blankozmenke teda môže absentovať aj

nepodstatná náležitosť, hoci v praxi najčastejšie absentuje zmenková suma. Absentovať však nemôže označenie „zmenka“ v texte blankozmenky.⁸ V tomto prípade bez výnimky platí, že listina, ktorá má byť zmenkou, musí byť slovom „zmenka“ označená v texte listiny. Rovnako ani v prípade blankozmenky nesmie na listine chýbať podpis – v prípade blankozmenky podpis budúceho zmenkového dlžníka. Listina môže byť blankozmenkou len v prípade, že obsahuje aspoň jeden podpis. Podpis pritom môže byť jeden, ale môže ich byť aj viac, v závislosti od toho, koľko účastníkov zmenkového vzťahu, resp. budúceho zmenkového vzťahu sa na listinu podpíše. Listina je blankozmenkou len vtedy, ak obsahuje podpis latentného zmenkového dlžníka, ktorému teória priznáva právo emitovať blankozmenku. Ide teda o blankovystaviteľa, blankoprijemcu alebo blankoavalistu (Chalupa, 2008, s. 81). Takisto by ako blankozmenku nebolo možné považovať listinu, ktorá by neobsahovala samotný zmenkový príkaz, teda bezpodmienečný príkaz (resp. v prípade vlastnej zmenky sľub) zaplatiť určitú peňažnú sumu. V prípade blankozmenky sa zmenkový príkaz alebo zmenkový sľub zvyčajne nevyjadruje úplne celý, ale obsahuje určité blanko, nevyplnené miesta, ktoré sa za určitých podmienok vyplnia a zmenkový príkaz sa tak skompletizuje. Hoci znenie zmenkového príkazu ZZŠ nijako neupravuje, a to ani podporným opisným spôsobom, v praxi sa ustálili určité vhodné formy zmenkového príkazu tak pre zmenku cudziu ako aj pre zmenku vlastnú vrátane ich blankopodoby. V oboch prípadoch musí ísť o príkaz bezpodmienečný, bez obsahu akýchkoľvek odkladacích alebo rozvázovacích podmienok či iných neistých skutočností.

K listine blankozmenky musí byť dohodou zriadené zmenkové vyplňovacie právo. Nejedná sa o právo spojené listinou blankozmenky, ktoré by bolo do blankozmenky priamo inkorporované. Jedná sa o právo všeobecno-záväzkovej povahy, ktoré má však vo vzťahu k blankozmenke akcesorickú povahu. Nemôže totiž existovať samostatne, ale vždy sa musí vzťahovať ku konkrétnej blankozmenke. Nemožno samostatne disponovať napr. zabezpečovacím právom bez toho, aby sa disponovalo aj s listinou blankozmenky, ku ktorej sa vzťahuje (Kovařík, 2009, s. 77).

Vyplňovacie právo dáva majiteľovi blankozmenky možnosť, aby sám svojim vlastným konaním celkom nezávisle od dlžníkov (t. j. vystaviteľa blankozmenky a avalistov) premenil listinu, ktorá je zatiaľ len zárodok zmenky, na zmenku dokonalú. Dohoda o vyplňovacom práve nemusí mať písomnú formu, často býva súčasťou inej zmluvy. ZZŠ neupravuje jej formu, a preto okrem výslovného písomného prejavu dôkazom o jej uzavretí prichádza do úvahy aj jednostranné vyhlásenie dlžníka o udelení vyplňovacieho práva, ktoré majiteľ prijme. Z hľadiska právnej istoty sa však samozrejme odporúča dohodu o vyplňovacom práve k blankozmenke uzatvárať v písomnej podobe. Dohoda o vyplňovacom práve k blankozmenke určuje, kto, kedy a akým spôsobom môže obsah blankozmenky doplniť. Účastníkmi dohody o vyplňovacom práve k blankozmenke sú vystaviteľ blankozmenky a jej prvý nadobúdateľ. ZZŠ nijako nelimituje, koľko nevyplnených miest môže blankozmenka obsahovať. Rozsah vyplňovacieho oprávnenia vyplýva jednak s textu samotnej blankozmenky, teda z okruhu bielych (blanko) miest, ktoré blankozmenka obsahuje, a jednak z obsahu dohody o vyplňovacom práve k blankozmenke. Obsah, resp. „vzhľad“ uplatnenej zmenky má teda zásad-

⁸ „V literatúre se v této souvislosti někdy objevuje názor, že se v listině musí vždy objevit alespoň slovo „směnka“. Toto stanovisko ale nelze považovat za správné, neboť paušálně vylučuje alternativní způsoby určení listiny za směnku.... Ze zákona požadavek na směnečnou klauzuli dovodit nelze“ (Kotášek et al., 2009, s. 203).

ný význam pre posúdenie, či bola pri vyplnení blankozmenky zachovaná dohoda o vyplňovacom oprávnení (Sedlačko, 2011, s. 8-15).

Súčasťou dohody o vyplňovacom práve môže byť len samotné udelenie vyplňovacieho práva, alebo tiež vymedzenie obsahu vyplňovacieho práva – t. j. údaj o tom, ako má byť blankozmenka vyplnená. Pritom platí, že ak v dohode nie je obsah vyplňovacieho práva uvedený, nespôsobuje to neplatnosť dohody. V takom prípade musí byť vyplňovacie právo k blankozmenke realizované tak, aby vyplnením blankozmenky vznikla zmenka s obvyklým obsahom. Preto ak je blankozmenka emitovaná za účelom zabezpečenia pohľadávky, je potrebné obvyklosť obsahu zmenky (t. j. vyplnenej blankozmenky) hľadať v zabezpečovanom vzťahu, čiže zmenka by mala byť vyplnená tak, aby jej obsah zodpovedal zabezpečovanej pohľadávke. Zmenkové vyplňovacie právo je prevoditeľné spolu s listinou. Vyplňovacie právo zaniká jeho využitím bez ohľadu na to, či bolo realizované v súlade alebo v rozpore s dohodou. Pokiaľ veriteľ vyplnil určitú náležitosť zmenky, zaniklo vyplňovacie oprávnenie k tejto náležitosti. Spôsob vyplnenia nie je možné dodatočne meniť. Vyplňovacie právo zaniká tiež vzdaním sa práva spolu s vrátením listiny a následnou nemožnosťou výkonu práva, napr. pri strate alebo zničení blankozmenky. Doplnením chýbajúcich častí vzniká zmenka, s ktorou treba zaobchádzať tak, ako by už od počiatku mala obsah, ktorý bol doplnený neskôr, čo je dôležité najmä pri zmenkových úkonoch, pretože napr. blankozmenku nie je možné protestovať. Konečný obsah zmenky v ideálnom prípade zodpovedá dohode o vyplňovacom práve. Pri vyplnení ktoré je v rozpore s dohodou dostane zmenka iný obsah, čo ale nespôsobuje jej neplatnosť. Protizmluvné doplnenie musí zmenkový dlžník napadnúť námietkami. Pokiaľ bola doplnená vyššia suma, ako bolo dohodnuté, je v tejto nesprávnej sume obsiahnutá aj správna nižšia suma. Do výšky čiastky zodpovedajúcej dohode o vyplňovacom práve nejde o porušenie dohody a námietka by v tomto prípade nemala byť úspešná. Pokiaľ zmenka ostala medzi pôvodnými účastníkmi, bude námietka účinná, pokiaľ dlžník preukáže doplnenie v rozpore s dohodou o vyplňovacom práve.⁹

Blankozmenka môže v praxi slúžiť na zabezpečenie istiny z kauzálneho vzťahu, ako aj úrokov, zmluvných pokút, preukázateľne vynaložených nákladov a pod. Je na dohode zmluvných strán, čo budú brať ako blankozmenkou zabezpečovanú pohľadávku podľa dohody o vyplňovacom práve k blankozmenke (Kovařík, 2011, s. 52). Majiteľ blankozmenky pritom nemôže byť nijako nútený blankozmenku vyplniť a je celkom na jeho vôli, či listinu ponechá v jej nedokonalej, blanko podobe, alebo ju premení na platnú zmenku. Nevyplnenie blankozmenky majúcej zabezpečovaciu funkciu taktiež nemožno spájať s akýmkoľvek negatívnymi dopadmi na možnosť domáhania sa plnenia priamo z kauzálneho vzťahu. V tejto súvislosti však platí, že ak sa majiteľ blankozmenky dostane do situácie, kedy budú splnené všetky predpoklady a podmienky na vyplnenie blankozmenky, je pravdepodobné, že toto aj využije a pristúpi k vyplneniu blankozmenky. Blankozmenka totiž ako zabezpečovací inštitút je prostriedkom urýchlenia a zjednodušenia vymáhania pohľadávky veriteľa. Vymáhanie pohľadávky zo zmenky prináša veriteľovi oproti vymáhaniu pohľadávky z kauzálneho vzťahu výhodnejšie hmotnoprávne ako aj procesné postavenie.

Od vyplňovania blankozmenky, ktorému predchádza dohoda o vyplňovacom práve musíme odlišovať zásahy do textu platnej zmenky, ktorá aj potom zostáva platnou

⁹ „Jak to proto někdy exaltované vyjadřovala naše starší literatura, je podepisující blankosměnku“ bezbranný, cizí zvlíli na milost a nemilost vydaný psanec“ (Kotásek, 2012, s. 105).

zmenkou, čo upravuje čl. I. § 69 ZZŠ, podľa ktorého ak bol text zmenky zmenený, sú tí, ktorí sa podpísali na zmenku po tejto zmene, zaviazaní podľa zmeneného textu. Tí, ktorí sa podpísali skôr, sú zaviazaní podľa textu pôvodného. Každý dlžník tak zodpovedá podľa textu, ktorý podpísal a prípadná zmena nemá účinky voči skôr podpísaným. Textom zmenky sa podľa čl. I. § 69 ZZŠ nerozumie len vlastný text listiny podľa čl. 1 a čl. 75 ZZŠ, ale všetky zmenkovo významné zápisy na zmenke, bez ohľadu na to, kto je ich autorom. Takisto nie je dôležité, či sa jedná o podstatné alebo nepodstatné náležitosti zmenky, alebo či bol zmenený text základnej zmenky, alebo obsah akceptu a pod. Takéto zásahy do zmenky sa zásadne odlišujú od vyplňovania blankozmenky, ktorému predchádza dohoda o vyplňovacom práve. V prípadoch podľa čl. I. § 69 ZZŠ, účastníci nezamýšľajú vykonať zásah do textu zmenkovej listiny a nepredpokladá sa neskoršie doplnenie údajov. Zmeny textu musia byť právne významné. Ustanovenie čl. I. § 69 ZZŠ sa nevzťahuje na nepodstatné úpravy textu listiny (napr. doplnenie rodných čísiel, bydliska a sídla účastníkov, opravu preklepov, na napísanie nadpisu „zmenka“), pretože skutočný obsah zmenky sa nimi nemení. Zmeny textu môžu mať rozličnú podobu, od malých úprav až po zjavné škrtky a evidentné úpravy zmenkovej sumy alebo doplnenie niektorej doložky. Ustanovenie čl. I. § 69 ZZŠ predpokladá len také zmeny textu, pokiaľ listina ostáva naďalej platnou zmenkou. Nevzťahuje sa na situácie, keď zmena textu, či už ako výsledok ľudskej činnosti alebo vyššej moci, vedie k neplatnosti zmenky, napr. zničením časti zmenky. Pokiaľ určitá zmena listiny vedie k jej neplatnosti, je potrebné listinu umoriť podľa čl. I. § 90 ZZŠ. Musíme takisto rozlišovať zmenky neplatné pre absenciu niektorej podstatnej náležitosti od blankozmenky, ktorá sa navonok môže prejavovať rovnako, ale pri blankozmenke je neúplnosť listiny zámerná s tým, že na doplnenie zatiaľ nevyplnených náležitostí sa uzatvára dohoda o zmenkovom vyplňovacom práve.¹⁰ Ustanovenie čl. I. § 69 ZZŠ sa nevzťahuje tiež na falšovanie podpisov, čo je nepriamo upravené v rámci čl. I. § 7, ktorý zakotvuje princíp samostatnosti jednotlivých zmenkových prehlásení.¹¹

Záver

V praxi finančných inštitúcií je vo väčšine prípadov dohoda o zabezpečení zmenkou súčasťou textu hlavného kauzálneho zmluvného vzťahu. Dohoda o zabezpečení pohľadávky zmenkou určuje aká povinnosť je týmto spôsobom zabezpečená. Pokiaľ má byť na zabezpečenie kauzálneho záväzku určená vlastná zmenka, významným zlepšením takejto formy zabezpečenia je opatrenie vlastnej zmenky avalom. Z hľadiska eliminácie možných chýb a nedostatkov predstavuje vlastná zmenka s avalom väčšiu istotu ako avalovaná cudzia zmenka, pretože v porovnaní s cudzou zmenkou je vlastná zmenka jednoduchšia, či už kvôli menšiemu počtu účastníkov alebo absencie prípadných problémov súvisiacich s akceptáciou. V prípade potreby zabezpečenia záväzku,

¹⁰ „Pokud bylo sjednáno vyplňovací právo k některým vybraným náležitostem a tyto údaje ani pořádném vyplnění ještě „nestačí“ na text platné směnky, není podle mého názoru namístě uvažovat do budoucna za účastníky a projektovat nějakou konkludentní dohodu o vyplnění i dalších potřebných náležitostí. Připustit to, znamená výlet na dosti nebezpečnou půdu, neboť věřitel tím dostává v podstatě libovolnou možnost napravit jakoukoli chybu ve směnce.“ Podrobnějšie k tomu pozri Kotásek, 2012, s. 262 a nasl.

¹¹ Čl. I. § 7 ZZŠ: Ak sú na zmenke podpisy osôb, ktoré sa nemôžu zmenečne zaväzovať, podpisy nepravé, podpisy vymyslených osôb alebo podpisy, ktoré z nejakého iného dôvodu nezaväzujú osoby, ktoré sa na zmenku podpísali alebo v mene ktorých bola zmenka podpísaná, nemá to vplyv na platnosť záväzkov ostatných osôb na nej podpísaných.

kde je predpoklad, že jednej zo zmluvných strán v budúcnosti môže vzniknúť vopred neurčitá a bližšie nešpecifikovaná pohľadávka, možno použiť blankozmenku. Blankozmenka je úmyselne vydaná jej vystaviteľom v nekompletnom stave s tým, že jej nadobúdateľ na doplnenie zatiaľ nevyplnených náležitostí uzatvára dohodu o zmenkovom vyplňovacom práve, ktoré určuje, kto, kedy a akým spôsobom môže obsah blankozmenky doplniť. Blankozmenka nie je ešte skutočnou zmenkou, ale len jej zárodkom, resp. vývojovou etapou konečnej zmenky. Až po jej riadnom a správnom vyplnení sa blankozmenka zmení na úplnú zmenku, a teda až týmto okamihom sa stáva uplatniteľným zabezpečovacím nástrojom.

Zoznam bibliografických odkazov

- Baumbach, A., & Hefermehl, W. (1997). *Wechselgesetz und Scheckgesetz*. München: C.H. Beck.
- Chalupa, R. (2008). *Základy směnečného práva*. Praha: LINDE PRAHA, a.s. - Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka.
- Kapfer, H. (1969). *Handkommentar zum Wechselgesetz*. Wien: Manz Verlag.
- Kotásek, J. (2012). *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer
- Kovařík, Z. (2002). *Směnka jako zajištění*. Praha: C. H. Beck
- Kovařík, Z. (1999). *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. Praha: C. H. Beck
- Sedlačko, F. (2011). Blankozmenka a právo na jej vyplnenie (druhá časť) *Bulletin slovenskej advokácie, XVII*(9).